

САБАБҲОИ ҚИНОЯТКОРӢ ДАР БАЙНИ ҚАВОНОН

Шоисматуллоев Ш. – Узви вобастаи АМИТ, д.и.с., профессори кафедраи сотсиологияи факултети фалсафаи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон
Миров Ф.С. – н.и.ф., дотсент, мудири кафедраи сотсиологияи факултети фалсафаи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

“Ғамхории Ҳукумат нисбат ба қавонон танҳо бо “Соли қавонон” маҳдуд намешавад. Ҳалли масъалаҳои вобаста ба наврасону қавонон минбаъд низ самти муҳимтарини фаъолияти мо хоҳад буд”.

Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон

Тадқиқот ва натиҷаи таҳлил нишон доданд, ки шумораи зиёди қавонони мо, мутаасифона, имрӯз бе донишу ҷаҳонбинии илмӣ ва бе касбу ихтисосҳои зарурӣ қадамҳои худро дар ҳаёт мегузоранду пас аз муддати кӯтоҳе фишорҳои зиндагӣ онҳоро ба коми худ фурӯ мебаранд. Дар натиҷа онҳо ба нафароне табдил меёбанд, ки ба ҳама кор қодиранд ва дигар касе қудрату тавоноии аз ин роҳ баргардонидани онҳоро пайдо карда наметавонад. Яке аз сабабҳои дар байни қавонон зиёд гардидани қинояткорӣ, оилавайроншавӣ, ғоҳишагарӣ ва ғайра маҳз камсаводӣ, дараҷаи пасти ҷаҳонбинии илмӣ ва касбияти пасти онҳо мебошад. Барои тарбияи наврасону қавонон ва пешгирии қинояткорӣ дар байни онҳо бояд ҳамаи ниҳоду сохторҳои масъул ва шахсони алоҳида, мисли оила, мактаб, рӯҳониёну гурӯҳи дӯстон ва амсоли инҳо ҷалб карда шаванд.

Калидвожаҳо: қавонон, ноболиғон, ҳуқуқвайронкунӣ, қиноят, қинояткорӣ, қачрафторӣ, авбошӣ, тарбия, таълим, ифротгарой, қонун, пешгириӣ.

Вазъи ногувор ва мураккаби ҷаҳону минтақа ба қавонон таъсири зиёд мерасонад. Имрӯзҳо дар тамоми дунё тамоюли қинояткорӣ ва қонунвайронкунӣ дар байни ноболиғону қавонон рӯ ба афзоиш дошта

боиси ноором гардидани ҳаёти осоиштаи ҷомеа гардидааст. Мушоҳидаҳо нишон медиҳанд, ки маҳз ҷавонон даст ба амалҳои номатлуб мезананд. Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон зимни суҳанронҳои худ дар мулоқоту вохӯриҳо ва суҳанрониҳои худ аз зиёд содир шудани ҷинояту ҷинояткорӣ дар байни ноболиғону ҷавонон изҳори ташвишу нигаронӣ менамояд. *Тибқи маълумоти оморӣ беш аз 70 фоизи аҳолии Тоҷикистонро ҷавонон ташкил медиҳанд. Ҷавонон ҳамон қишре мебошанд, ки аз 14 то 30 сол доранд. Аз назари сотсиологӣ ҷавонӣ ҳамон марҳилаест, ки дар доираи он шахсият аз ҳама ҷиҳат ба камол мерасад ва тафаккураш ташаккул меёбад. Маҳз дар давраи ҷавонӣ худмуайянкунии касбӣ шакл мегирад ва барои ояндаи сазовор замина мегузорад. Чи гуна ташаккулёбии ҷавонон ва ояндаи онҳо аз муҳимти иҷтимоӣ, волидон, устодон, мураббӣён, кормандони ҳифзи ҳуқуқ ва дар маҷмӯъ ҳар як узви ҷомеа вобастагии калон дорад.*

Дар Тоҷикистон низ масъалаи ҷинояткорӣ ва қонунвайронкунӣ дар байни ноболиғону ҷавонон мушкилоти ҷиддӣ ва нигаронкунандаи аҳли ҷомеа боқӣ мемонад. Ҳамасола шумораи ҷинояткорӣ ва дигар намудҳои қонунвайронкунӣ, мисли ифротгарӣ, одамкушӣ, қасдан расонидани зарар ба саломатӣ, муомилоти ғайриқонунии маводи муҳаддир, авбошӣ, дуздӣ ва ғоратгарӣ дар байни ноболиғону ҷавонон ботартиқ мефзояд. Афзоиши ҷинояткорӣ дар байни ноболиғону ҷавонон барои амнияти ҳаёти шаҳрвандон ва ояндаи миллат хатари бузург дорад. Баъдан, имкониятҳои ноболиғону ҷавонони ҷинояткор минбаъд барои дар ҷомеа пайдо намудани мақоми иҷтимоӣ маҳдуд мегардад.

Мувофиқи маълумоти Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон *содиршавии ҷиноят аз тарафи ноболиғон ва ҷавонон нисбат ба ҳамин давраи соли сипаргардида 216 ҳолат зиёд мебошад. Дар соли 2018 аз ҷониби ноболиғон 555 ҷиноят ба қайд гирифта*

шудааст. Инчунин дар шаш моҳи соли 2018 дар ҷумҳурӣ 12 ҳазору 482 ҷиноят ба ҳисоб гирифта шудааст, ки нисбат ба ҳамин давраи соли гузашта 1,2 фоиз кам мебошад [8]. Новобаста аз шароити комил ва ҳамаҷонибаи мактабу маориф дар пойтахти мамлакат ҳанӯз ҳам бархе аз ноболиғон аз раванди таълиму тарбия дур монда, дар натиҷа даст ба ҷинояткорӣ мезананд. “Дар ҷумҳурӣ ҳар 100-ум ҷинояте, ки дар байни наврасону ҷавонон ба қайд гирифта мешавад, бо қатл анҷом меёбад. Тибқи иттилои Вазорати корҳои дохилии кишвар, дар чор моҳи аввали соли 2017 миёни ҷавонон беш аз 1200 ҷиноят содир шудааст, ки аз ин шумора 12 ҳодисаро куштор ташкил медиҳад. Миёни ноболиғон бошад, 230 ҷиноят содир шудааст, ки нисбати ҳамин давраи соли гузашта 45 адад зиёд аст” [3].

Тибқи маълумоти Раёсати ВКД вазъи ҷинояткориро миёни ноболиғон новобаста аз баргузори маҷмӯи чорабиниҳои профилактикӣ давоми 8 моҳи соли равон шумораи ҷиноятҳои аз ҷониби ноболиғон содиршуда бамаротиб афзудааст. Аз шумораи умумии ҷиноятҳои тайи 8 моҳи соли равон содиршуда 7,1%-и онҳо дар давраи аз соати 06:00 то 12:00-и рӯз, 9,8% дар давраи аз соати 12:00 то 18:00-и бегоҳ, 32,9% аз соати 18:00 то 24:00 шаб ва 50,2% аз соати 24:00 то 06:00 – и субҳ содир шудаанд. Нишондиҳандаҳои мазкур аз он шаҳодат медиҳанд, ки имрӯзҳо наврасон аз назорати волидайн, омӯзгорон ва дигар табақаҳои ҷамъият дур монда, бо истифода аз назорати сусти ва бетарафии атрофиён ба чунин ҷиноятҳо даст мезананд ва бо ин кирдорашон ба номи давлату миллат доғ меоранд” [1].

Яке аз сабабҳои содиршавии ҳуқуқвайронкунӣ ва ҷинояткории гурӯҳии ноболиғону ҷавонон беназоратии волидайн нисбат ба рафтору кирдори фарзандон ва риоя нашудани Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд» мебошад. Ҳарчанд аз қабули қонуни мазкур чандин

сол гузаштааст, аммо то ҳанӯз баъзе аз падару модарон муқаррароти онро нодида гирифта, дар таълиму тарбияи фарзанди худ тавачҷӯҳи лозима зоҳир намекунанд. То ҳол падару модароне ҳастанд, ки аз талаботи ин қонун беҳабаранд ва уҳдадориҳои худро дар таълиму тарбияи фарзанд намедонанд. Ҳол он ки бе дастгирии волидайн ва оила пешгирии ҷинояткорӣ дар байни ноболиғону ҷавонон ғайриимкон аст. “Баъди ворид гардидани тағйиру иловаҳо ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд» 17 майи соли 2018 аз соати 18 рафтани фарзандон ба марказҳои дилхушию компютерӣ манъ карда шудааст, аммо то ҳол падару модароне ҳастанд, ки фарзандонро беназорат мегузоранд. Дар натиҷа фарзандон даст ба кирдорҳои номатлуб ва ҳуқуқвайронкунӣ мезананд» [2].

Яке аз шаклҳои маъмули сар задани ҷинояткориҳо дар байни ноболиғону ҷавонон муноқишаҳо дар байни мактабҳои миёнаи ҳамагонӣ мебошад, ки дар шакли гурӯҳӣ ё дастаҷамъона сар задаанд. Муноқишаҳо байни хонандагони муассисаҳои таълимӣ ва наврасону ҷавонон барои дарёфти мақоми «лидерӣ» дар бисёр мавридҳо бо задухӯрдҳои гурӯҳӣ, дағалона вайрон кардани тартиботи ҷамъиятӣ ва ҳатто ҳалокати одамон анҷом меёбанд. Намунаи ибрати наврасон ҷавононе ҳастанд, ки аз мактабу маориф дур мондаанд.

Мувофиқи таҳлили натиҷаҳои тадқиқотҳои сотсиологӣ дар баробари беназоратии волидайн, инчунин зуд пайдо намудани мақоми иҷтимоӣ дар ҷомеа ҳамчун шахсият, дар муҳлати кӯтоҳтарин ба даст овардани молу мулки муфт, дар муҳочирати меҳнатӣ қарор доштани волидайн, дар оилаҳои носолим тарбия гирифтани ноболиғону ҷавонон, таъсири муҳити иҷтимоӣ, бекорӣ, паст будани сатҳи шуур ва маданияти ҳуқуқӣ, таъсири шабакаҳои иҷтимоӣ ва бетарафии ҷомеа сабабҳои дигари авҷ гирифтани ҳуқуқвайронкуниҳо ва ҷинояткориҳо дар байни ин қишри осебпазирӣ мебошад. Бо назардошти пешрафти

илму технология, талаботи бозори меҳнат низ ба куллӣ тағйир ёфтааст ва ин боиси он гардидааст, ки на ҳама ҷавонон барои дарёфти ҷои кори муносиб ҳамеша муваффақ мегарданд. Масъалаи ба кор таъмин намудани ҷавононе, ки пас аз озод гардидан аз муассисаҳои ислоҳӣ барои дарёфти ҷои кори муносиб ба мушкилотҳои зиёде рӯ ба рӯ мегардад.

Дар шароити кунунии кишвари соҳибистиқлоламон тарбияи ҷавонон дар руҳияи ватандӯстию худшиносӣ, созандагию бунёдкорӣ вазифаи муқаддаси ҳар яки мо ба ҳисоб меравад. Имрӯзҳо сохторҳои дахлдор дар ин самт пайваста тадбирҳои назаррасро меандешанд. Новобаста аз тадбирҳои андешида дар ҳаёти ҷавонон боз костагию фазои холӣ дида мешавад ва аз чунин вазъият гурӯҳҳои иҷтимоӣ ва шахсони алоҳида ба манфиатҳои ғаразноки худ васеъ истифода менамоянд. Барои ҳар як давлат афзоиши ҷинойткорӣ хатар дорад, рушди босуръати ҳар як давлат, пеш аз ҳама, дар таъмини ҳаёти осоиштаю оромии ҷомеа ва паст рафтани сатҳи ҷинойткорӣ арзёбӣ мегардад. Барои нигохдошти чунин фазо давлат тамоми қувваю нерӯи заруриро сафарбар мегардонад. Имрӯз Тоҷикистон низ чунин як фазои оромю мусоидро барои ҳар як шаҳрвандаш фароҳам сохтааст. Мутаассифона, боз нафароне пайдо мегарданд, ки бо дасти ҷавонон фазои оромю осоиштаи кишварамонро нором гардонидан мехоҳанд.

Имрӯзҳо рафтори ҷавонон аз тарафи ҷомеа нисбат ба солҳои пешин ҳаргуна баҳогузорӣ мегардад. Барои аниқ ва объективона баҳогузорӣ намудани ин вазъият Корхонаи воҳиди давлатии «Маркази ҷумҳуриявии иттилоот ва тамоюли ҷавонон»-и Кумитаи ҷавонон, варзиш ва сайёҳии назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 2015 дар мавзӯи ““Сабабҳо ва ҳолатҳои қонунвайронкунӣ ва ҷинойткорӣ дар байни ноболиғону ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон” тадқиқоти сотсиологӣ гузаронид. Дар тадқиқот ҷавонони аз 14 то 30 сола ва

мутахассисони соҳаҳои гуногун, ки нақши калидиро дар самти пешгирии “ҷинояткорӣ ва қонунвайронкуни” дар байни ноболиғону ҷавонон доранд (роҳбарони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ, роҳбарони синфҳо дар мактабҳои таҳсилоти ҳамагонӣ, раисони маҳалла (ҷамоат), кормандони ШКД (нозири минтақавӣ), хатибони масҷиди ҷомеъ, волидайн (падар ё модар), мутахассисони соҳаи кор бо ҷавонон) фаро гирифта шудааст.

Бо истифода аз интихоби эҳтимоли 1370 нафар ҷавонон ва 133 нафар мутахассисони соҳаҳои гуногун мавриди тадқиқ ва омӯзиш қарор гирифтанд. Ин тадқиқот дар 19 шаҳру ноҳияҳои ҷумҳури гузаронида шуд. Таҳқиқот 119 нафар мутахассисони соҳаҳои кор бо ҷавононро фаро гирифт, ки онҳо дар фаъолияти рӯзмарра масъули бевоситаи тадбиқкунандаи сиёсати давлатии ҷавонон ба ҳисоб мераванд. Мутахассисон ва нафарони масъули кор бо ҷавонон дар ҳама шаҳру ноҳияҳо бо чунин гурӯҳҳо ҷудо карда шуданд: роҳбарони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ; роҳбарони синфҳо дар “МТМУ; раисони маҳалла (ҷамоат); кормандони ШКД (нозири минтақавӣ); хатибони масҷиди ҷомеъ; волидайн (падар ё модар); мутахассисони соҳаи кор бо ҷавонон. Аз шумораи умумии пурсидашудагон 66,4% дорои маълумоти оӣ, 15,1% дорои маълумоти олии нопура, 17,6 миёнаи пурра, мебошанд.

Аз шумораи умумии пурсидашудагон 0,5% рафтори ҷавононро хело хуб, 26,1% - хуб, 42,9% - миёна, 16,8% - бад ва 9,2% хело бад баҳогузорӣ намуданд. Баҳогузорӣ ба ин савол тавассути ҷадвали панҷбала сурат гирифт. Дар натиҷаи таҳлил маълум мегардад, ки баҳои миёнаи масъулини соҳаҳо нисбати рафтори ноболиғону ҷавонон ба 3 (миёна) арзёбӣ гардидааст.

Ба андешаи мо, масъулине, ки дар самти пешгирии ҷинояткорӣ қонунвайронкунӣ дар байни ноболиғону ҷавонон ҳамаҷуза қору фаъолият мебаранд, сараввал бояд ҳудудҳои маълумот дошта бошанд, ки

имрӯз аз ҷониби сохторҳои дахлдор дар ин самт кадом корҳо ба анҷом дода мешаванд. Чи тавре ки пурсиш нишон дод, мутаассифона, на ҳамаи пурсидашудагон оид ба қонуну барномаҳои амалкунандаи имрӯза нисбат ба пешгирии қонунвайронкунӣ ва ҷинояткорӣ дар байни ноболиғону ҷавонон маълумоти амиқ доранд. Пас суоле ба миён меояд, ки мо бояд пеши роҳи ҷинояткорию қонунвайронкуниро дар байни ноболиғону ҷавонон пурзӯр намоем ва ё сатҳи дониши масъулине, ки имрӯзҳо дар байни ин насл қору фаъолият мебаранд, боло бардорем.

Тибқи ҳисоботҳо ва ахборотҳои, ки таввасути васоити ахбори омма ва ё рӯзномаю маҷалаҳо хабардор мегардем, дар тамоми минтақаҳои ҷумҳурӣ чорабиниҳои зиёде дар байни наврасону ҷавонон аз ҷониби масъулин мунтазам гузаронида мешаванд. Вале афзоиши қонунвайрокунӣ ва ҷинояткорӣ дар байни ноболиғону ҷавонон низ дар ҳоли рушд қарор дорад. Пас аз ин таҳлил то ҷое маълум мегардад, ки корҳои анҷомдодашуда дар сатҳи зарурӣ қарор надорад ва то имрӯз қору фаъолият на аз рӯи сифат, балки аз рӯи миқдор арзёбӣ мешудааст. Агар тавваҷуҳи асосӣ ба сифати корҳо равона мегардид, шояд имрӯз ҷинояткорӣ дар байни ноболиғону ҷавонон то ин сатҳи баланд намерафт. Ҷавонони имрӯза нисбат ба ҷавонони солҳои асри гузашта нисбатан пешрафта ва дорои ҷаҳонбинии васеъ мебошанд, ахбороти заруриро саривақт дастрас менамоянд. Онҳо ба сифати қори мақомоти дахлдор баҳои объективӣ дода метавонанд.

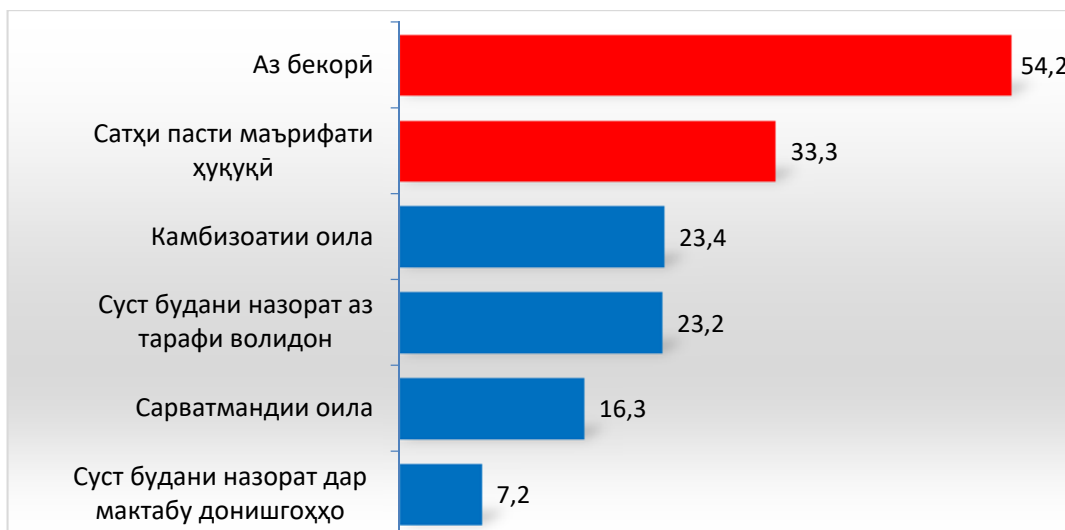
Дар рафти тадқиқот муйаян қарда шуд, ки то кадом дараҷа имрӯзҳо масъулини соҳаҳои дахлдоре, ки бо ноболиғону ҷавонон қору менамоянд, афзоиш ва инкишофи ҷинояткорию хатарнок меҳисобанду барояшон то чи дараҷа ин хатар аҳамият дорад. Ба фикри 64,7% мусоҳибон афзоиш ва инкишофи ҷинояткорӣ байни ҷавонон хеле ташвишовар аст; 26,9% - на он қадар ташвишовар аст; 3,4% - ташвишовар нест; 3,4% - барои ман аҳмият надорад; 1,7% - дар ҷавоб

мушкилӣ кашидаанд. Таҳлил муайян намуд, ки ба бештари масъулин инкишофи ҷинояткорӣ дар байни ноболиғону ҷавонон ташвишвар арзёбӣ гардидааст.

Мутахассисон ва шахсони масъуле, ки дар байни ноболиғону ҷавонон кор мебаранд, чунин андеша доранд, ки дар минтақаҳои онҳо содирнамоии ҷиноят дар байни ҳама табақаҳо қариб як хел мушоҳида мешавад. Таҳлил нишод дод, ки воқеан мушоҳидаҳои пурсидашудагон то ҷое ба воқеият ҳамбастагӣ дорад, яъне аз вазъият огоҳӣ доранд.

Барои муайян намудани сабабҳои ҷинояткорӣ дар байни наврасону ҷавонон фикру андешаҳои масъулини як қатор соҳаҳо ва волидон ҷамъоварӣ шуда, таҳлил гардид. Тадқиқоти гузаронидашуда ва натиҷаҳои таҳлилҳо нишон доданд, ки имрӯз шумораи зиёди ҷавонони мо бе донишу ҷаҳонбинии илмӣ ва бе доштани касбу ихтисосҳои зарурӣ ба ҳаёти мустақилона ворид мегарданд ва ба мушкилиҳои зиёде дучор мешаванд. Дар байни ҷавонон зиёд гардидани ҷинояткорӣ, оилавайроншавӣ, фоҳишагарӣ ва ғайра маҳз камсаводӣ, дараҷаи пасти ҷаҳонбинии илмӣ ва касбияти пасти онҳо мебошад. Натиҷаи таҳлилҳо нишон дод, ки сабаби даст задани ноболиғону ҷавонон ба ҷиноят ва ҷинояткорӣ бекорӣ (54,2%), сатҳи пасти маърифати ҳуқуқӣ (33,3%), камбизоатии оила (23,4%) суғур будани назорати волидон (23,2%), сарватмандии оила (16,3%), суғур будани назорат дар мактабу донишгоҳҳо (7,2%) ва дигар сабабҳо мебошанд.

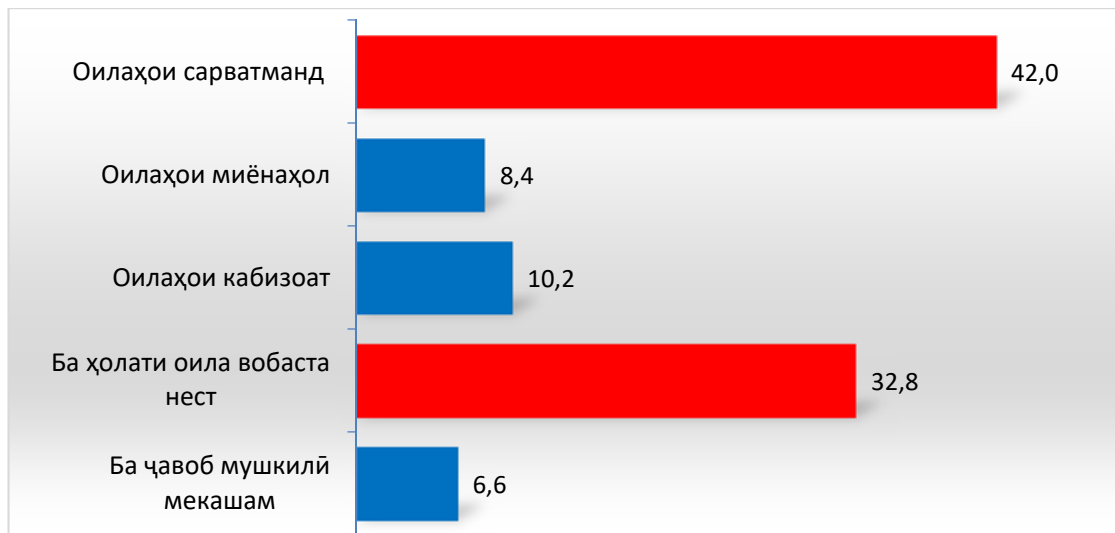
Диаграммаи 1. Сабабҳои ба ҷиноят даст задани ноболиғон ва ҷавонон

Дар рафти мусоҳиба аз мутахассисони соҳаҳои мухталифи кор бо ҷавонон пурсида шуд, ки то онҳо сатҳи дониши ҳуқуқии ҷавони маҳалаашонро баҳогузорӣ намоянд. Таҳлилҳо нишон доданд, ки 54,6% ҷавобдиҳандаҳо сатҳи дониши ҳуқуқии ҷавонони маҳалаашонро дар сатҳи миёна, 29,4% дар сатҳи паст, 6,7% дар сатҳи зарурӣ арзёбӣ намуданд ва 4,2% қайд намуданд, ки дар замони ҳозира дониши ҳуқуқӣ лозим нест ва 5%-и дигар бошанд дар ҷавоб додан душворӣ кашиданд. Аз натиҷаи таҳлил чунин хулоса баровардан мумкин аст, ки қисми зиёди ҷавобдиҳандагон дониши ҳуқуқии ҷавононро дар сатҳи миёна баҳогузорӣ намудаанд.

Дар рафти пурсиш аз мутахассисони соҳаҳои мухталифи кор бо ҷавонон пурсида шуд, ки дар байни кадом оилаҳо ҷинояткорӣ бештар ба назар мерасад. Ба ақидаи 42% мусоҳибон ҷинояткорӣ бештар дар оилаҳои сарватманд ба назар мерасад, 32,8% ин амалро ба ҳолати оила вобаста намешуморанд, 10,2% ба оилаҳои камбағал ва 8,4% ба оилаҳои миёнаҳол нисбат медиҳанд. Масъулони соҳаҳои гуногуни кор бо ҷавонон дар он андешаанд, ки бештари наврасон ва ҷавононе, ки даст ба қонуншиканӣ ва ҷинояткорӣ мезананд, ин наврасон ва ҷавонони оилаҳои сарватманд мебошанд.

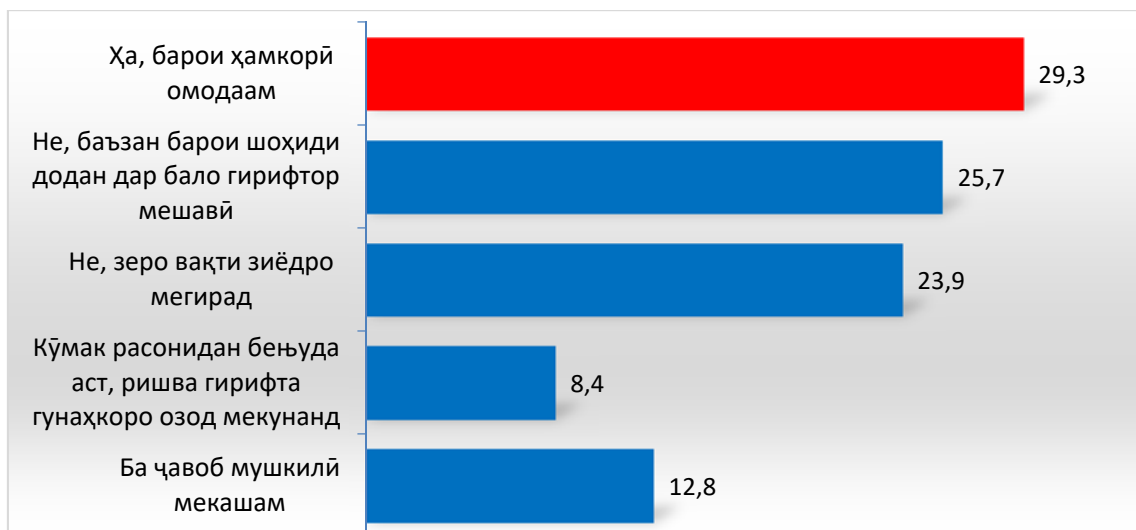
Диаграммаи 2. Дар байни кадом оилаҳо ҷинояткорӣ бештар ба назар мерасад?

Имрӯз дар ҷомеа падидаи номатлуб - фаъол шудани ҳизбу ҳаракатҳои экстремистию террористӣ дар байни наврасон ва ҷавонон пайдо шудааст, ки онҳоро ба роҳи ҷиноятроӣ ва қонуншиканӣ даъват намуда истодааст. Дар рафти пурсиш аз масъулини соҳаҳои гуногуни кор бо ҷавонон пурсида шуд, ки фаъол шудани ин гуна ҳизбу ҳаракатҳои экстремистию террористӣ боиси ҷинояткорӣ ва қонунвайронкунӣ мегардад ё не. 94,1% мусоҳибон дар он андешааст, ки пайдоиши ҷинояткорӣ ва қонуншиканӣ аз ин падидаи номатлуб сарчашма мегирад, 5% ин падидаро омили пайдоиш ва асоси ҷинояткорӣ наҳисобиданд ва 0,8% дигар бошад, дар додани ҷавоб душворӣ мекашанд.

Таҳлили натиҷаҳои тадқиқот нишон медиҳанд, ки аксарияти мусоҳибон ҳамкориро бо мақомоти ҳифзи ҳуқуқ зарур намешуморанд ва дар оянда шумораи зиёди онҳо низ ба ҳамкорӣ розӣ нестанд, намехоҳанд вақти худро сарф намоянд. Аз се як ҳиссаи мусоҳибон посух доданд, ки барои ҳамкорӣ бо мақомоти ҳифзи ҳуқуқ омода ҳастанд.

Диаграммаи 22. Шумо дар мавриди зарурат барои ҳамкорӣ бо мақомоти ҳифзи ҳуқуқ омода ҳастед?

Натиҷаҳои таҳқиқот нишон медиҳанд, ки роҳҳои афзалиятоки пешгирии ҷинояткорӣ ва қонуншиканӣ дар байни наврасону ҷавонон ин беҳтар ба роҳ мондани таълиму тарбия, ба варзиш машғул намудан, фаҳмонидадиҳӣ, мулоқотҳо ва семинарҳо, иштироки падару модар ва ҷомеа ҷиҳати пешгирии ин падидаи номатлуб дар байни ин табақа мебошад. Баланд бардоштани маърифати динӣ, сиёсӣ ва ҳуқуқии ҷавонон тавассути ташкили ҳар гуна чорабиниҳо, тарғиботу ташфиқот ва пеш бурдани корҳои фаҳмондадиҳӣ дар ВАО, сомонаҳои интернетӣ, марказҳои фарҳангӣ ва ҷамоатҳо, ҷалб намудани мансабдорони сатҳҳои гуногуни давлатӣ, муаллимон, лидерҳои маҳал ва рӯҳониёни бонуфуз дар самти пешгирии ҷинояткории наврасону ҷавонон натиҷаҳои дилхоҳ медиҳанд. Баланд бардоштани ватандӯстӣ ва худшиносии миллии ҷавонон, ба варзиш ва шугълмандиҳои дигар ҷалб намудани наврасону ҷавонон сатҳи ҷинояткорӣ ва қонунвайронкуниҳоро кам менамояд.

Ҳар як шахрванди калонсол ва ҳар як мақомоти масъул бояд ба тақдирӣ ояндаи наврасону ҷавонон бетараф набошаанд ва ҷиҳати пешгирӣ намудани ҷинояткорӣ қонунвайронкунӣ дар байни наврасону ҷавонон нақши худро гузоранд. Тарбияи насли наврас ва ҷавонон бар души онҳо ва вазифаи ҷонишон мебошад. Барои тарбияи наврасону ҷавонон ва пешгирии ҷинояткорӣ дар байни онҳо бояд ҳамаи ниҳоду сохторҳои масул ва шахсони алоҳида, мисли оила, мактаб, рӯҳониёну

гурӯҳи дӯстон ва амсоли инҳо ҷалб карда шаванд. Имрӯз Сарвари давлат мақомоти дахлдорро вазифадор намудааст, ки ҷиҳати ташкил намудани барномаҳои фарҳангию фароғатӣ, таҳия ва нашри асарҳои илмию оммавӣ ва тарбиявӣ, ба вучуд овардани захираҳои интернетии барои ташаккули дурусти шахсияти ноболиғон мусоидаткунанда, ташкили ҳар гуна бозиҳо ва мусобиқаҳои варзишӣ, машғулиятҳои иловагӣ бо иштироки наврасону ҷавонон бо мақсади самаранок сипарӣ гардидани вақти холии онҳо тадбирҳои судманд ба роҳ монанд. Ҳамчунин ҷиҳати ошкор кардани ҳолатҳои воридшавӣ ва будубоши ноболиғон дар марказҳои дилхушӣ ва интернет-кафеҳо дар вақти шабона, масъалаи ба ҷавобгарию дахлдори ҳуқуқӣ кашидани падару модари ин гуна ноболиғон, роҳбарияти марказҳои дилхушӣ ва интернет-кафеҳо тадбирҳои зарурӣ андешанд.

Ҳукумати мамлакат масъалаҳои, ки ба сиёсати давлатии ҷавонон алоқаманд мебошад, дар маркази диққати худ қарор медиҳад ва барои дастгирии иқдоми бунёдкоронаи ҷавонони кишвари соҳибистиқлоламон тамоми чораҳои заруриро амалӣ мегардонад. Дар Паёми Пешвои миллат, Президенти Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки роҳнамо ва заминаи ҷаҳонии мақомотҳои дахлдор мебошад, чунин омадааст: Мо бояд барои ҷавонон чунин шароите муҳайё созем ва онҳоро тарзе тарбия кунем, ки фарзандони мо дар зиндагӣ роҳи дурустро интихоб намоянд, илму донишҳои муосирро азхуд кунанд, касбу ҳунари замонавиро омӯзанд ва оянда мақоми арзандаи худро дар ҷомеа соҳиб шаванд. Мо бо ҷавонони созандаи худ ифтихор мекунем, чунки ҷавонони даврони соҳибистиқлолии Ватанамон имрӯз бо нангу номуси миллӣ, ташаббусҳои шоиста ва эҳсоси баланди ватандорӣ дар рушди Тоҷикистони азиз ҳиссаи арзишманд мегузоранд ва ба Модар - Ватани худ содиқона хизмат мекунанд. Дар ин росту, кумитаҳои ҷавонон,

варзиш ва сайёҳӣ, кор бо занон ва оила, оид ба корҳои дин, танзими анъана ва ҷашну маросимҳои миллӣ, дигар сохтору мақомоти дахлдор, аз ҷумла роҳбарони вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳоро зарур аст, ки ба масъалаи истифодаи самараноки нерӯи созандаи ҷавонону бонувон, тарбияву интиҳоб ва ҷобачогузории кадрҳои хизмати давлатӣ аз ҳисоби ҷавонон ва духтарону бонувони лаёқатманд ва донишманду соҳибмаърифат, инчунин ташвиқи онҳо ба донишандӯзӣ, азхуд кардани касбу ҳунарҳои замонавӣ ва ташвиқи тарзи ҳаёти солим эътибори аввалиндараҷа диҳанд” [6].

Адабиёт:

1. Беш аз 50 фоизи ҷиноятҳои содиркардаи ноболиғон дар Душанбе ба нимашаб рост меояд [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://khover.tj/2018/10/besh-az-50-foizi-inoyat-oi-sodirkardai-noboli-on-dar-dushanbe-ba-nimashab-rost-meoyad/> (Дата обращения: 22.10.2018)
2. Бозиҳои компютерӣ. Имрӯз онҳо сабаби даст ба ҷиноят задани ноболиғон мегарданд [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://khover.tj/2018/07/bozi-oi-kompyuter-imr-z-on-o-sababi-dast-ba-inoyat-zadani-noboli-on-megardand/> (Дата обращения: 24.07. 2018)
3. Масъули ҷинояткории наврасон кӣ аст? [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://orien.info/jomea/4167-masuli-inoyatkorii-navrason-k-ast.html> (Дата обращения: 18.04.2017)
4. Мирон Ф. Нигилизми ҳуқуқӣ дар Тоҷикистон: сабабҳои пайдоиш, оқибатҳои иҷтимоӣ ва роҳҳои бартараф намудани он // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Силсилаи илмҳои ҷомеашиносӣ. - 2016. - №3/7 (214). - С. 129-134
5. Мирон, Ф.С. Социальные функции права как социального института в условиях формирования демократического общества: дис. ... канд. филос. наук: 09.11.00 / Мирон Фируз Сафаралиевич. – Душанбе, 2016. – 155 с.

6. Паёми Пешвои миллат, Президенти Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон [Электронный ресурс] // Сомонаи расмии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. – Режим доступа: <http://www.prezident.tj/node/10585> (Дата обращения: 20.01.2016)
7. Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон [Электронный ресурс] // Сомонаи расмии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. – Режим доступа: <http://www.prezident.tj/node/10585> (Дата обращения: 26.04.2013)
8. Рамазон Раҳимзода: «Содиршавии қиноят аз тарафи қавонону ноболиғон ташвишовар боқӣ мемонад» [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://khovar.tj/2018/07/ramazon-ra-imzoda-sodirshavii-inoyat-az-tarafi-avononu-noboli-on-tashvishovar-bo-memonad/> (Дата обращения: 30.07.2018)
9. Шоисматуллоев Ш., Миров Ф.С. Общность духовных ценностей как стратегический фактор обеспечения национального единства в таджикском обществе // Известия института философии, политологии и права имени А. Баховаддинова АН РТ. – Душанбе, 2017. - № 3 (1). - С. 12-17. Шоисматуллоев Ш., Миров Ф.С. Фарҳанги маънавӣ ҳамчун омили ризоият ва ваҳдати миллӣ / Ахбори Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон. Шӯъбаи илмҳои ҷамъиятшиносӣ. – Душанбе, 2017. - №3 (247). - С. 69-75
1. Михеева А.Р. Человек в сфере частной жизни: векторы трансформации семейных отношений. – Новосибирск: ИЭОПП СО РАН, 2012. - 156 с.
2. Эмомалӣ Раҳмон. Суханронӣ дар маҷлиси васеи ҳайати мушовараи Прокуратураи генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон [Электронный ресурс] // Сомонаи расмии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. –

Режим доступа: <http://www.president.tj/node/7097>. (Дата обращения: 10.07.2014).

ШОИСМАТУЛЛОЕВ Ш., МИРОВ Ф.С.

ДУХОВНАЯ КУЛЬТУРА КАК ФАКТОР ОБЕСПЕЧЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО ЕДИНСТВА

В статье национальное согласие и национальное единство рассматриваются как прочная и крепкая основа развития государства, фактор спокойной взаимной жизни народов Таджикистана, гарант внешней политики государства и базу развития личности и условие независимости и территориальной целостности страны. Авторы аргументированно показывают определяющую роль духовной культуры, национального самосознания, патриотизма, любви к Родине и других духовных ценностей в укреплении национального согласия и национального единства в таджикском обществе.

Ключевые слова: национальное единство, национальное согласие, национальное самосознание, духовная культура, национальная идентичность, нравственные ценности, патриотизм, гражданская ответственность.

SHOISMATULLOEV SH., MIROV F.S.

SPIRITUAL CULTURE AS A FACTOR OF NATIONAL UNITY

The article national harmony and unity is considered as durable and strong basis for the development of the state, a factor of mutual peaceful life of the peoples of Tajikistan, the guarantor of the foreign policy of the state and the basis for the development of personality, the condition of the independence and territorial integrity of the country. The authors argumentovano show the decisive role of spiritual culture, national identity, patriotism, love of country and other spiritual values, in strengthening national harmony and unity in the Tajik society.

Key words: national unity, national consent, national identity, spiritual culture, national identity, moral values, patriotism, civic responsibility.